

ELÉRHETŐSÉG:

Cím: 2100 Gödöllő, Isaszegi út 200.
Hungary

Tel.: +36-28-511-300
Fax.: +36-28-430-184
E-mail: katki@katki.hu
Honlap: www.katki.hu
www.genmegorzes.hu

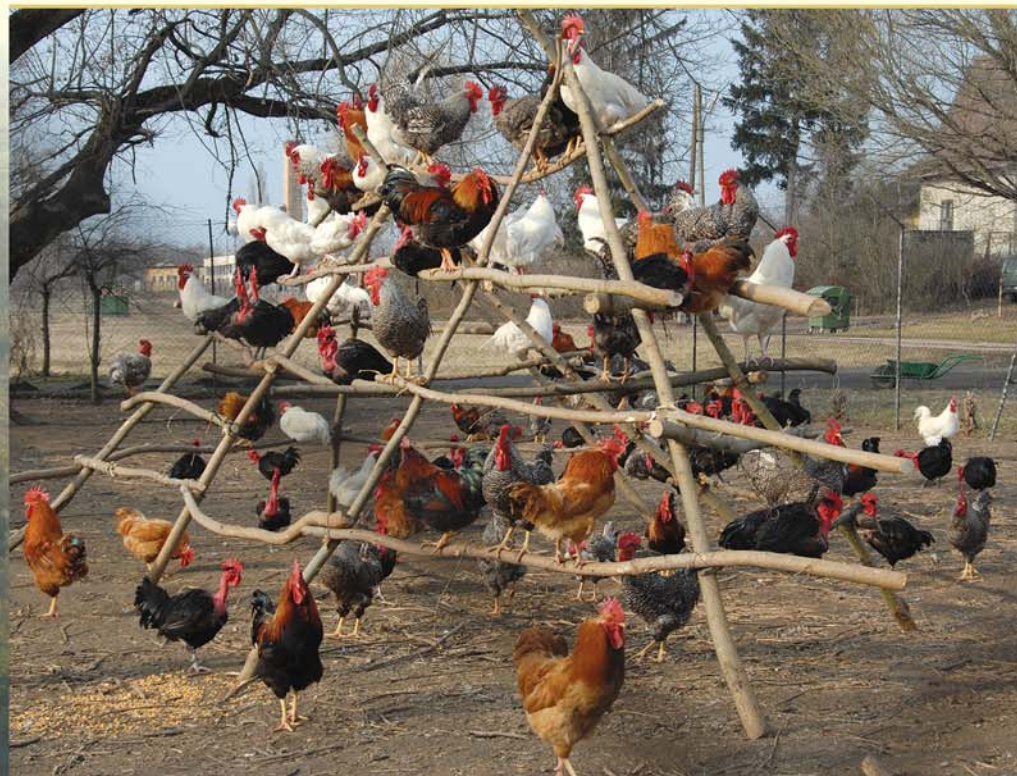

Kisállattenyésztési
Kutatóintézet és
Génmegőrzési
Koordinációs Központ
2100 Gödöllő,
Isaszegi út 200.
Tel.: +36-28-511-300

HU-BA FALUPROGRAM

Az őshonos magyar baromfifajták tenyésztésére
és tartására alapozott falufejlesztési program

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

DARÁNYI IGNÁC TERV

A projekt a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Elnökségének értékelése és javaslata alapján, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap Társfinanszírozásában, a Nemzeti Vidékfejlesztési Program Irányító Hatóságának jóváhagyásával valósul meg.

Gödöllő, 2013

Ajánlott irodalom

Papp M., Szalay I. szerk. (2001) Hagyományos kisállattartás. Baromfi és házi-nyúl. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 287 p.

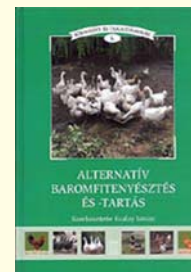
Radics L., Seregi J. szerk. (2005) Ökológiai szemléletű állattermék-előállítás. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 495 p.

Szalay I. (2002) Régi magyar baromfifajták. Old Hungarian Poultry. (magyar és angol nyelven). Mezőgazda Kiadó, Budapest. 111 p.

Szalay I. (szerk.) (2004) Alternatív baromfitenyésztés és -tartás. Mezőgazda Kiadó, Budapest. 321 p.

Zámbó Sándor (2011) Minden napra egy tojás. Biotyúk, biotojás. Bioporta Füzetek 6:1-16. Őstermelő, 2011/2 szám melléklete;

Zámbó Sándor (2012) Egész évben friss tojás. Háztáji csirkék, jércék, tojótyúkok. Bioporta Füzetek 13:1-16.

Honlapok

MGE honlap: www.mgegodollo.hu

KÁTKI honlap: www.katki.hu; www.genmegorzes.hu

A Kisállattenyésztési Kutatóintézet és Génmegőrzési Koordinációs Központ (KÁTKI) együttműködve a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesületével (MGE), 2006 óta szervez baromfi mintafalu programokat, amelyek eddigi kiemelt célja a fajták visszajuttatása eredeti élőhelyükre, a falusi és tanyasi baromfiudvarokra, ami meghatározó jelentőségű, nemcsak a fajták fennmaradása, hanem a helyi családi gazdaságok fenntarthatósága és a különleges minőségű termék-előállítás szempontjából is.

A program sikere alapján a Vidékfejlesztési Minisztérium támogatásával 2012-ben indult 5 éves programban az eddigi célok mellett kiemelt szerepet kap a kistérségekben élő családok jövedelemkiegészítő tevékenységének fejlesztése, valamint – az önkormányzatok bevonásával – a szociális háló erősítése, szociális szövetkezetek létrehozása, baromfitenyésztési és értékesítési tevékenységre alapozva.

A program céljai

- Hátrányos helyzetű kistérségek, falvak, tanyák agrártermelése fenntarthatóságának fejlesztése.
- A helyi lakosság önellátási, agrártermelési feltételeinek javítása.
- A különleges minőségű, hungarikum baromfitermékek (HU-BA) genetikai, termelési és értékesítési feltételeinek megteremtése.
- A biztonságos baromfi génmegőrzés hosszú távú feltételeinek javítása.
- A mintaprogramok kiterjesztése más falvakra, térségekre.

A program célcsoportjai

- Mintafaluként kiválasztott települések családi gazdaságai.
- A helyi polgármesteri hivatalok és csatlakozó civil szervezetek, közösségi tevékenységeik helyi szempontok szerinti fejlesztése révén.
- A helyi termelők és vállalkozások, az ellenőrzött HU-BA baromfihús és tojás előállítás, feldolgozása és értékesítése révén.

A HU-BA FALUPROGRAM INTEGRÁCIÓS MODELLE

A program előkészítése, szervezése és biztonságos lebonyolítása az önkormányzatok részéről külső pénzügyi források bevonását is igényli. Elsősorban a program kezdeti szakaszában, amikor a kihelyezéseket, a visszavásárlásokat, az induló tenyészállományok szállítását, a keltető- és vágó létesítmények működtetését meg kell tervezni és szervezni, és ki kell alakítani a működtetéshez szükséges infrastruktúrát, az önkormányzatok saját forrásai nem elegendőek a program végrehajtására. Különböző pályázatok, támogatási programok állnak rendelkezésre külső (részben hazai, részben uniós) források bevonására, illetve pénzügyi kedvezményekre, így a közmunkaprogramok, a Start program, a munkahelyteremtő és munkahelymegőrző támogatások, programok, valamint a LEADER pályázatok. Utóbbiak célja a helyi igényekhez és sajátosságokhoz igazodó, a helyi vidékfejlesztési stratégiákban meghatározott LEADER fejlesztések megvalósításának elősegítése a fenntarthatóság és esélyegyenlőség elveinek figyelembevételével.

A HU-BA faluprogram keretében kistérségi baromfitenyésztési központok jönnek létre, igény szerint őshonos, vagy keresztezett háztáji baromfifélékre alapozva.

100 fajtatizta tojótyúkra alapozott kistérségi tenyészközpontok kialakítását javasoljuk.

A telepről 4-5 000 tenyésztójas és megközelítőleg 11 000 étkezési tojas kibocsátása várható évente. A termelési mutatók természetesen függenek a tenyészállatok korától.

A HU-BA faluprogramok keretében minden esetben kihelyezésre kerülnek keltetőgépek (3 db, 500 tojas keltetésére alkalmas), segítve a helyi integrációs folyamat beindulását, saját állomány előállítását, naposcsibe kihelyezését szociális- és szövetkezeti programok keretében, valamint naposcsibe értékesítést a térségben. Az integrációnak nyitottnak kell lennie. Javasoljuk, hogy mindenkit, aki a program alapelveit, minőségi elvárásait elfogadja, vonjanak be a tenyészközpontra épülő felvásárlási és szaktanácsadási rendszerbe.

A faluprogram keretében az első évben 2 000 naposcsibe kihelyezését javasoljuk mintegy 20 családhoz, majd évente további 8 család vonható be a programba. Minden esetben azonos méretű családi baromfiudvarokat hozunk létre. Ez teremti meg egy jól működő szociális szövetkezet alapfeltételeit.

A takarmánybázis biztosítása a program életképessége szempontjából elengedhetetlen. 5 éves program esetében, 45-50 család bevonásával, az éves takarmányigény – a tenyésztelepet is figyelembe véve – 80-85 t takarmány.

A takarmányszükséglet 20%-a csibenevelő táp, a többi szemes takarmány, aminek javasolt arányai: 15% takarmány borsó 60% kukorica és 15% napraforgó. Ilyen mennyiségű szemes takarmány megtermelésének területigénye, a termésátlagok figyelembevételével, 6 ha borsó, 7 ha kukorica és 9 ha napraforgó. A takarmánybázis természetesen vásárolt vagy a programba vont családok által megtermelt alapanyag is lehet, azonban fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy azok az önkormányzatok, amelyek saját takarmánytermő területtel nem rendelkeznek, és partnereik révén sem tudják a takarmány-alapanyagot előállítani, jelentős hátránnyal indulnak a kistérségi program lehetőségeit és jövedelmezőségét tekintve. Háztáji kertekben a borsó és a kukorica termesztését javasoljuk.

Amennyiben az önkormányzatnak van takarmánytermő területe, a takarmány kihelyezést integrációs rendszerben javasoljuk, pl. szociális szövetkezeti formában. A rendszer elszámolási egysége lehet pl. a leadott tojás, vagy csirke.

Javasoljuk egy takarmányelosztó központ létrehozását, amennyiben a takarmánybázist a kistérségi integrátor biztosítja, ahol roppantani és darálni lehet az összetevőket a családi gazdaságokhoz történő kihelyezés előtt. Ahol növénytermesztés folyik, ott többnyire az erre alkalmas épületek is adóttak.

A HU-BA faluprogram keretében, mindig az adott önkormányzat dönti el, hogy hány családot von be a programba.

Amennyiben a kistérségi program keretében vágópont is kialakításra kerül, napi 150 db vágott csirke teljesítményű javasolt, ami, a szezonalitást is figyelembe véve, 18-20 ezer csirke vágását teszi lehetővé évente.

A fenti HU-BA mintafalu program szerint mintegy 360 család vonható be egy vágópontra alapozott **kistérségi** integrációba.

Ekkora integráció esetében 5-600 t takarmányra van szükség, amire már lehet egyedi szerződéseket kötni takarmány-előállító cégekkel, így kedvező ár-érték arányt elérve jövedelmezővé tehetjük az integrációt.

A családi udvarok mérete, a kihelyezések módja kistérségenként változhat, ezért a modellt minden esetben a helyi lehetőségekhez és feltételekhez kell igazítani.

AZ ŐSHONOS MAGYAR TYÚKFAJTÁK ISMERTETÉSE

A magyar tyúkfajták a közepes nagyságú, kettőshasznú fajták közé tartoznak. A tyúkok súlya 2,0–2,3 kg, a kakasoké 2,5–3,0 kg. Törzsük középhosszú, kissé hengeres. A tyúkok háta egyenes és hosszú, a kakasoké rövidebb és ívelt.

Jellemző rájuk a széles, telt és domború mell, a magasan tűzött szárny, a jól fejlett tojóhas, a középhosszú láb, a test nagyságához viszonyítva túlfejlett farktollak és a testhez simuló tollazat. Fejük kicsiny, koponyájuk domború, csőrük rövid és erős tövű, szemük élénk. A taréj középnagy és hátranyúló, egyenesen felálló, a tojóké gyakran megdőlt, egyenletesen csipkézett egyszerű fűrésztaraj. Az áll-lebeny finom tapintású és lekerekített, a füllebeny tojásdad alakú és mindenkor teljesen élénkvörös.

A finom csontozatú magyar tyúkfajták legfőbb értéke finom rostú és ízletes, kitűnő húsup, mely alapján a hazai és külföldi piacokon egyaránt kedvelték. Csirkéik 8–10 hetes koruktól már értékesíthetők voltak. Az 1930-as években Gödöllőn kezdett nemesítő munka eredményeként tojástermelésük elérte az évi 140–150 darabot, mely alapján kitűnő kettőshasznú tyúkokként tartották számon évtizedekig.

A nemesítés során több színváltozatot alakítottak ki. Legelterjedtebb a fehér, kendermagos, a sárga és a fogolyszínű változat volt. Ezek a változatok a mai napig fennmaradtak, s a génmegőrzési munka eredményeképpen ma már mint önálló fajták találhatók génbankjainkban.

Várható teljesítmények megfelelő tartás mellett

Tulajdonságok	Fehér magyar	Sárga magyar	Kendermagos magyar	Fogolyszínű magyar	Erdélyi kopasznyakú fajták
1. éves tojók testsúlya (kg)	1,7–2,0	1,8–2,2	1,9–2,3	2,0–2,5	1,7–2,2
1. éves kakasok testsúlya (kg)	2,0–2,2	2,3–2,6	2,7–3,0	2,8–3,2	2,2–2,4
12 hetes kakasok testsúlya (kg)	1,0–1,2	1,2–1,4	1,1–1,3	1,2–1,5	1,0–1,1
Tojástermelés (db/év)	min. 150	min. 150	min. 150	min. 150	min. 150
Tojássúly (g)	48–50	50–55	55	55	48–50
Láb-, csőr- és bőrszín	fehér	sárga	fehér	sárga	fehér ill. palaszürke (a fekete fajtánál)

A SÁRGA MAGYAR TYÚK

A világosabb és sötétebb színárnyalatban előforduló sárga magyar tyúkok közül a világosabb, élénksárga színű egyedek szaporítása kívánatos. A sárga magyar tyúk nyaktollának végei, a szárny evezőtollai és a faroktollak végei kismértékben barnásfeketék lehetnek.

A kakas tollazatának alapszíne valamivel sötétebb, a nyak-

és nyeregtollak, valamint a szárny fedőtollai élénk vörössárga színűek, az evezőtollak és a kor-

mánytollak barnásfeketék, a sarlótollak zöldes árnyalatba hajló feketék. Csőre és lába sárga, tojása világosbarna színű. Tojásaik világosbarna vagy barna színűek. A naposcsibék egyszínű világosbarnák.

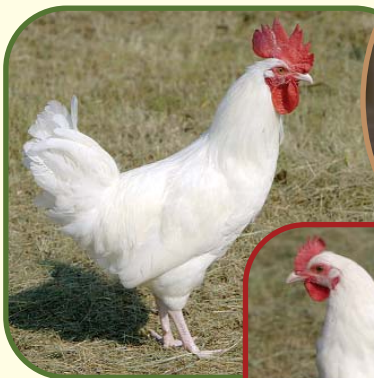
A sárga magyar tyúk a Dunántúlon, valamint az Alföld és a Duna–Tisza köze egyes részein volt a legelterjedtebb.

A FEHÉR MAGYAR TYÚK

A fehér magyar tyúk tollazata fényes fehér. A kakasok tollazata szintén egyszínű fehér, idősebb korban enyhén sárgás árnyalatba hajló lehet. Tojásaik általában krém- vagy világosbarna színűek. Napocsibéik sárgásfehér pelyhűek.

A fehér magyar tyúk elsősorban az Alföld és a Duna-Tisza köze tyúkjá volt, mivel fehér színével az árnyék nélküli tartást, a tűző napsugarakat a legjobban viselte.

A KENDERMAGOS MAGYAR TYÚK

Tollazatának alapszíne kékesszürke. A sötét, fekete színhatású, keskeny kereszt-sávok váltakozó elhelyezkedése idézi elő a jellegzetes „kendermagos” színt. A kakasok színe világosabb, a tyúkoké sötétebb. Tojásaik világosbarna vagy

barna színűek. Naposcsibéik sötétszürke-fekete pelyhűek, a kakascsibéknél a hastájon és a fejen világosabb árnyalatokkal.

Rejtőzködő színe miatt elsősorban az ország északi részén, általában a szárnyas ragadozókkal jobban veszélyeztetett területeken kedvelték, de az egész országban elterjedt fajta volt.

A FOGOLYSZÍNŰ MAGYAR TYÚK

A tojó alapszíne az egész testre kiterjedően barna, hasonlít a fogoly színéhez. Finom rajzú tollazata a mellen vöröses, a nyakon, vállon és háton (a nyeregtollakon) sárgás, a test hátsó részén és a hason szürkés árnyalatú. A farok és a szárny evezőtollai feketék vagy sötétbarnák. A nyaktollakon fekete, keskeny csíkok láthatók, úgyszintén a mell-, hát- és szárnytollakon is keskeny, barna sávokból álló a toll körvonalához hasonló rajz található (rajzolt toll). A kakas nyak- és nyeregtollazata aranysárga, piros árnyalattal. A nyak- és nyeregtollak hosszában vékony, fekete csík látható. A fej tollazata narancsvörös, a nyereg, a váll és a hát felső része barnáspiros, a mell, a has és a combok fedőtollai pedig feketék. A kakas sarlófaroktollai szintén feketék,

zölden zománcolt árnyalattal. Csibéik pelyhezte középbarna, világosabb tarkázottsággal élenkített, vadmadárszerű színeződésű. Tojásaik színe a többi magyar tyúkfajtához hasonlóan világosbarna vagy barna.

A fogolyszínű magyar tyúkokat a Dunántúlon, valamint a szárnyas ragadozóktól jobban veszélyeztetett erdős területeken szaporították.

AZ ERDÉLYI KOPASZNYAKÚ TYÚKFAJTÁK ISMERTETÉSE ÉS FAJTALEÍRÁSA

Az erdélyi kopasznyakú tyúkra jellemző, hogy nyaka és részben a melle, valamint hasi része is tollatlan. A fejtetőn szintén kevés toll található. Többféle színváltozatban fordult elő, korábban legelterjedtebb a fehér volt. Testalkata hasonlít a magyar tyúkéra, de

annál nagyobb törzsű, hosszabb és tojásdad alakú, melle kerek, mint a vadmadaraké. Szárnya hosszabb és hegyesebb.

Az erdélyi kopasznyakú tyúkfajtákat a 20. század első felében még elsőrendű gazdasági tyúkként tartották nyilván. Rendkívül edzettek, erősek és ellenállóak. Gyorsan fejlődnek és gyorsan tollasodnak. Számukra megfelelő környezetben jó tojástermelők. A tojások általában barna- vagy krémszínűek, de előfordulnak fehérhéjúak is. Egyes vidékeken kiváló téli tojóként tartották számon. Gödöllőn az 1950-es évek elejétől sárga, kendermagos és fehér színben nemesítették. Mai génbanki állományainkban fehér, fekete és kendermagos színben – a magyar tyúkokhoz hasonlóan – önálló fajta-ként őrizzük és szaporítjuk.

Mindhárom fajtára jellemző, hogy az arc, áll- és füllebeny, a taraj és a fej (különösen annak hátsó része) a kakasnál vérpiros, a tojónál – kivéve a fej hátsó részét, mely mindig vérpiros – kissé halványabb árnyalatú.

Kíváncos, hogy mindegyik fajta, de különösen a fekete kopasznyakúak szeme narancspiros és igen tüzes legyen. A fehér és a kendermagos erdélyi kopasznyakú tyúkfajta

csőr- és lábszíne csontfehér, a fekete fajtát sötét-palaszínű.

A fajták termelési és küllemi tulajdonságai alapján, HU-BA mintafalu programok céljára elsősorban a sárga magyar, a kendermagos

magyar és a fogolyszínű magyar tyúkfajta tenyésztését és szaporítását javasoljuk, azonban valamennyi említett fajta és azok keresztezései is alkalmasak kistérségi tenyészközpontok kialakítására.

HÁZTÁJI CSIRKÉK TARTÁSI FELTÉTELEI

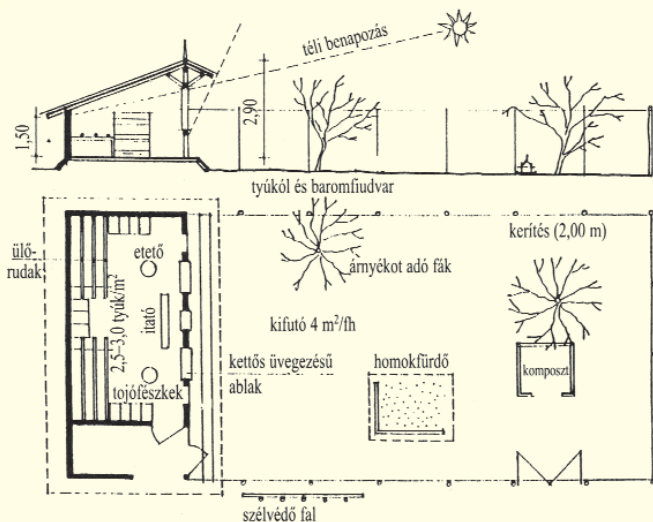
A HÁZTÁJI CSIRKÉK TARTÁSÁNAK ÉPÜLETEI

Megfelelnek az állattartó épületekkel szembeni általános elvárásoknak:

- Kielégítik a háztáji csirkék környezeti igényeit: fűthetőek, megfelelő szellőzéssel és világítással;
- Célszerű 30-50 cm-es kiemelkedésen építeni a száraz belső tér megőrzése céljából;
- A tetőről lefolyó vizet el kell vezetni az óltól;
- Az épületet természetes megvilágítással (ablakokkal) a déli vagy dél-keleti oldalon kell ellátni. A minimum ablakfelület az alapterület 20 százaléka, és az ablakok alsó széle 40-50 cm-re legyenek az aljzattól;

- A kibúvónyílások 40×40 cm-esek legyenek. Egy nyílás 30-40 csirke számára elegendő;
- Az istálló fala olyan anyagból készüljön, amely alkalmas a meszelésre és fertőtlenítésre. A falak szigetelését a talajvíztől meg kell oldani;
- Az épület padozata lehet döngölt agyag, melynek felső 2-3 cm-es rétegét rendszeresen, de legalább minden új csoport betelepítése előtt cserélni kell;

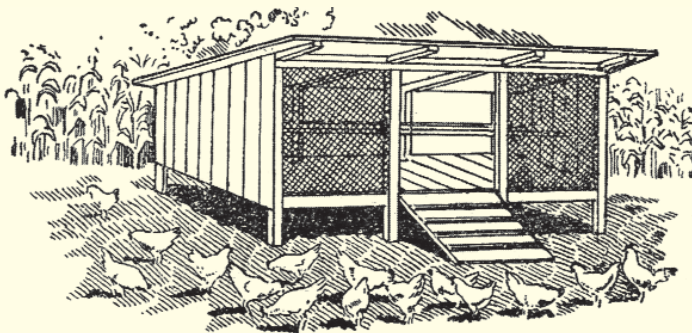

1. ábra: Baromfinevelő istálló (Reischl G. és Szűcs M., 1997 nyomán)

- Nagy csoportméret esetén betonpadozat szükséges, melynek takarítása és fertőtlenítése megoldható;
- A háztáji csirkék területigénye 0,2-0,5 m²/csirke az épületben;
- Az épületek magassága legalább 2,0 m, mivel a háztáji csirkék szívesen pihennek a fa ülőrudakon.

Egyszerű épületek (vándorólak) a növendék és kifejlett háztáji csirkék nevelésére és tartására:

- Az épületeknek három oldalról zártnak kell lennie;
- Egyszerű és olcsó anyagokból kell állniuk, mivel könnyen szétszedhetőnek és szállíthatóknak kell lenniük;
- Magasság: elöl: 2,5-3 m, hátul: 1,5-2 m;
- szélesség: 2-3 m. Az épületek hosszúsága az elhelyezendő csirkék számától függ.

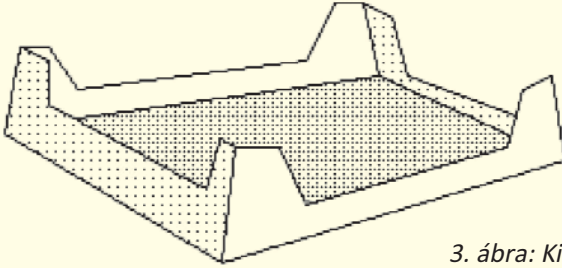

2. ábra: Vándoról a szabadban (Báldy, 1954)

AZ ÉPÜLETEK BERENDEZÉSEI

- Ülő rudak – magasság: 50 cm; szükséglet: 25-30 cm/csirke;
- Etetők:
A háztáji napos csirkék etetésére megfelel a kivágott papír szállítódoboz (2-3 cm-es peremet kell hagyni), vagy műanyag doboz 3 cm-es peremmel. A papírdobozt az etetőcsere (7 napos kor) után el kell égetni!

3. ábra: Kivágott szállítódoboz

Etető szükséglet:

0-7 napos kor: 40 csirke/doboz

7-42 napos kor: 40 csirke /1 köretető (40 cm átmérő)

42 napos kor után: önetetők, 1 csirke/2 cm etetőhossz.

Az önetetők fém vagy fa vályúk lehetnek, 25-30 cm szélességgel, 10-15 cm magassággal, 30-40 cm-es lábakon.

Itató szükséglet:

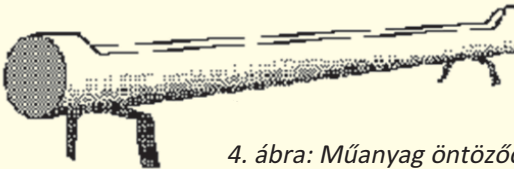
1-5 napos kor: 40 csirke/1 önitató (2 literes)

vagy 2 csirke/1 cm lineáris itató;

5-42 napos kor: 80 csirke/1 körítató (40 cm átmérő)

vagy 1 csirke/1 cm lineáris itató;

42 napos kor után: műanyag csőből készült itató (130 mm átmérő) vagy lineáris itató: 1 csirke/1 cm (2 csirke/1 cm kétoldali hozzáférés esetén)

4. ábra: Műanyag öntözőcsőből készült itatóvályú

KIFUTÓK ÉS LEGELŐK HÁZTÁJI CSIRKÉK TARTÁSÁRA

- A kifutó területe legyen legalább az épület területének kétszerese;
- Erdő legeltetése szintén javasolható;
- Legelő hiányában 15 m^2 /csirke kifutó szükséges;
- Porfürdőzésre alkalmas területre szükség van;
- A kerítés legyen alkalmas a ragadozók (elsősorban rókák, kutyák) távoltartására (földbe ásvott dróthálóval, szükség esetén villanypásztorral).

HÁZTÁJI CSIRKÉK NEVELÉSÉNEK ALAPELVEI

ELŐNEVELÉS

Az előnevelés célja 6 hetes korig az, hogy optimális körülményeket biztosítsunk a csirkéknek, ugyanakkor előkészítsük őket a szabad tartásra.

AZ ÉPÜLET ÉS AZ ELHELYEZÉS KIALAKÍTÁSA

- Az épület legyen jól kiszellőztetve az utolsó fertőtlenítés után;
- Az épületet fűtsük fel a megfelelő hőmérsékletre (a hőmérsékletet a terem 15 cm-es magasságában kell mérni);
- Ajánlott csibegyűrű alkalmazása. A csibegyűrűk készülhetnek 40-50 cm magas kartonpapírból. Az almot a gyűrűn belül letakarhatjuk kartonpapírral, hogy a csibék ne szedjék fel az alomanyagot;
- Az itatókat töltjük fel 18-20 °C-os, vitaminkészítménnyel vagy kamillateával kiegészített friss vízzel;
- A takarmányt helyezzünk ki a csibék fogadása előtt. Túl sok takarmány egyszeri kihelyezése a takarmány elszennyeződését okozza.
- Kis letelepítési sűrűség és csoportméret szükséges az egyenletes növekedéshez;
- Korábban külön csoportban nevelt csibék keverése nem ajánlott.

FŰTÉS, OPTIMÁLIS HŐMÉRSÉKLET

A csibéket 3 hetes kortól (kitollasodástól) kell a kifutós körülményekhez szoktatni. Eleinte csak a kibúvó nyílásokat kell kinyitni nappalra, de célszerű egy ráccsal megakadályozni a növények kijutását a kifutóra, majd egy-két nap után kiengedhetjük a növényeket a kifutóra (nem a teljes területre, csak egy kis

A háztáji csirkék hőigénye

Kor (hét)	Hőmérséklet (°C)	
	műanya alatt	a teremben
1.	37	24
2.	32	24
3.	26	22
4.	21	21
5.	–	15

elkerített részre, hogy a növendékek visszatáljanak az épületbe). A legelőre legalább egy hét szabadhoz szoktatás után engedjük a csirkéket!

ALOM

Száraz, penész- és pormentes puhafa forgács (esetleg szalma) a megfelelő alomanyag. Az elnedvesedett illetve elszennyeződött alomanyagot ki kell cserélni, illetve felül kell szórni. Mindenképpen hetente többször friss alomanyaggal felül kell szórni a régit. Az alom elnedvesedése egészségügyi problémákhoz vezethet. Amikor a növendékek nappal már a kifutóban tartózkodnak, az alom frissítésére mindenképpen akkor kerüljön sor, mikor a szabadba vannak, hogy ne zavarjuk ezzel az állományt. Az itatók környékén különösen figyelemmel kell kísérni az alom állapotát!

NEVELÉS

A 3. élethétől kezdve a csirkéket kifutóhoz kell szoktatni, de ügyelni kell arra, hogy ne ázzanak meg, nem mehetnek vizes, illetve poros, homokos fűbe, szennyezett, sáros talajra! 6-7 hetes kortól már egyszerű fészkerhez lehet szoktatni a növendékeket.

A HÁZTÁJI CSIRKÉK ELHELYEZÉSE

6-7 hetes kor után az állományt jó minőségű legelőre kell elhelyezni. A legelőn nem lehet jármű- és személyforgalom, ha egyéb baromfifajok állományaival keverednek, azoknak is fertőző betegségektől menteseknek kell lenniük. A szakaszos legeltetés ajánlott. Ha nincs a legelőn természetes árnyék (pl. fa- ill. bokorsorok), mobil árnyékolók alkalmazása ajánlott, melyeket egyik legelőszakasról a másikra könnyen mozgathatunk. Árnyékos terület igény: 0,5 m²/csirke. Etetők: önetetők. A szükséglet: 1-2 cm etető/csirke. Itatók: ld. 2. ábra. Szükséglet: 1 csirke/1 cm. A folyamatos friss ivóvíz ellátás alapvető fontosságú!

A HÁZTÁJI CSIRKÉK TAKARMÁNYOZÁSA

Az első 3 hétben a háztáji csirkéket indító táppal kell etetni. 1 csibe kb. 1 kg indító tápot fogyaszt el. Később áttérhetünk gazdasági abrakra, a fehérjeigényt szója, illetve egyéb növényi fehérjeforrással elégíthetjük ki, illetve megfelelő legelő esetén a növények a legelőn található fehérjét is hasznosíthatják. Erre elsősorban 8-10 hetes kor után számíthatunk, amikor a növények már csak kiegészítő takarmányozást igényelnek (szemes gabona). Ehhez azonban gazdag legelőre (tarló, ökológiai gyümölcsös, stb.) van szükség.

A HÁZTÁJI CSIRKÉK IVÓVÍZELLÁTÁSA

A háztáji csirkék folyamatosan igénylik a jó minőségű, tiszta ivóvizet. Az ivóvízhiány különböző problémákat, betegségeket okozhat különösen a nevelés kezdetén, és magas hőmérséklet esetén. Az első napokban az ivóvíz hőmérséklete legyen 18-20 °C. Fontos a vízfogyasztás ellenőrzése: túl kevés fogyasztás általában a víz hibáját jelzi, a túl sok vízfogyasztás pedig takarmányozási problémákra, betegségekre utalhat. Az itatókat rendszeresen takarítani, mosni kell, és legalább naponta friss vízzel kell feltölteni.

A HÁZTÁJI CSIRKÉK GONDOZÁSÁNAK ALAPELVEI

Az épületben a hirtelen, erős zajok kerülendők. A belső munkát halkán kell elvégezni, a csirkék legkevesebb mozgatásával. A növények hozzászoknak az ember hangjához, megismerik a gondozóikat, a megszokott személyek jelenléte nem zavarja őket.

A tollcsipkedés megelőzhető a következőkkel:

- kis egyedsűrűség,
- kis csoportméret,
- megfelelő hőmérséklet,
- kis légnedvesség,
- megfelelő világítási program és fényerősség,
- tiszta, száraz alom,
- megfelelő rostellátás,
- megfelelő takarmányozás, a kén tartalmú aminosavakkal, vitaminokkal és ásványi anyagokkal való megfelelő ellátottság;

A nagy légnedvesség lehetséges okai:

- kis szellőzőttség,
- alacsony hőmérséklet,
- rossz alomkezelés;

A nedves alom okai:

- itatók rossz beállítása, túlfolyás,
- az alom lazításának, keverésének, frissítésének hiánya,
- rossz szellőzés, rossz csapadékvíz-elvezetés.

A HÁZTÁJI CSIRKÉK NEVELÉSÉNEK NAPIRENDJE

- Reggel az épületbe lépve első az állomány megfigyelése, az állatok viselkedésének ellenőrzése,
- Esetlegesen elhullott állatok összegyűjtése,
- Hőmérséklet és páratartalom ellenőrzése, szükség esetén a szellőzés és a fűtés korrekciója,
- Itatók kimosása és feltöltése friss vízzel,
- Etetők ellenőrzése, tisztítása, feltöltése
- A nedves, szennyezett alom cseréje,
- A háztáji csirkék kifutóra/legelőre engedése előtt a kifutón elhelyezett itatók, etetők tisztítása, feltöltése,
- A csirkék kiengedése az épületből,
- A kiszolgáló helyiségek és a környezet takarítása.

VEDLÉS

A vedlés során a tyúkok általában kevesebb tojást tojnak, ezért a legtöbb a helyen szerényebb táplálásra váltanak, pedig éppen a vedlés időszakában van a szárnyasoknak szüksége hatékonyabb erőpótlásra. A jó gazda a vedlés idején fokozottabb figyelmet fordít a baromfi táplálékára. A vedlés során a szaporító szervek nyugalmi állapotba kerülnek, ami a későbbi tojástermelést jelentősen befolyásolja. Ezért érdemes ebben az időszakban is a megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék biztosítása.

TOJÁSTERMELÉS

Fajtától függően a jércék 6-7 hónapos korban kezdik el a tojásrakást, mert erre az időre érik el az ivarérettséget. Az első tojóévben tojnak legbővebben a tyúkaink, de ebben a „jérce évben” még aprók a tojások. A második évben már 15-20%-kal kevesebbet tojnak, de tojásaik 10-12%-kal nehezebbek. Két évnél tovább nem érdemes a tojótyúkokat megtartani, mert a harmadik évtől kezdve már 20-30%-kal visszaesik a tojáshozamuk és a fertőző betegségekre is hajlamosabbak. Célszerű a 3. életévben, még a vedlés előtt túladni rajtuk, mert „levestyúk” értékük már nem nő tovább. Ebben az életkorban mind a tojók mind a kakasok testsúlya kb. 0,5 kg-mal haladja meg az egy éves kori testsúlyt. Évente a tojóállománynak a felét, de inkább a 60%-át pótoljuk fiatalabb jércékkel. Így lesz tojásunk egész évben, mert a különböző korú állatok tojásrakási ideje más-más évszakra esik. Ezzel a tojástermelést kiegyenlíthetjük. A 100 letelepített naposcsibéből általában a fele, kb. 50 kakas lesz, melyből 5-7 egyedet célszerű megtartani az állomány frissítésére, a többit értékesíteni lehet. Az 50 tojótyúk kb. évi 7500-9000 tojást termelhet, melynek nagy része értékesíthető, kisebb részét az állomány frissítésére kell felhasználni. Arra különösen figyeljünk, hogy lehetőleg 2 éves tyúkok tojásait ültessük (vagy keltessük), mert ezek után számíthatunk a legerőteljesebb ivadékokra. Ha a kotlós a fészken ül, készítsünk szénából fészket, azt kezeljük külső élősködők ellen, majd a kotlóstyúk alá 10-15 gondosan kiválogatott és 8 napnál nem idősebb tyúktojást tegyünk. A megültetés utáni reggelen minden egyes kotlóst és az alatta lévő tojásokat meg kell vizsgálni, csendesen és nyugodtan ülnek-e a tojók, és nem zúzták-e össze a tojást.

A magyar tyúkfajták 6-7 hónapos korban ivarérettek. Amennyiben télen szeretnénk tojást termelni, március-áprilisban érdemes letelepíteni a csirkéket, így szeptember-októberben megkezdik a tojástermelést. A korai jércék tojástermelése arra az időre esik, amikor a tojás a legdrágább a piacon, és megfelelő tartással a következő év májusáig eltarthat. A téli 16 órás sötétség hátráltatja a tyúkok takarmányfelvételét és tojástermelését. Ezért – tojáster-

